

Uutta tietoa John A. Hobsonista

Timo Särkka: Hobson's Imperialism. A Study in Late-Victorian Political Thought. Jyväskylä Studies in Humanities 118, Jyväskylä University Press, 2009. 211 s.

■ Haasteellisessa tutkimuksessaan brittiläisen taloustieteilijän ja yhteiskuntakriitikon John A. Hobsonin (1858–1940) kirjoituksista, jotka huipentuvat hänen tunnetuimpaan teokseensa *Imperialism: a Study* (1902), Särkkä soveltaa Quentin Skinnerin metodologiaa, jossa konteksti ja intentio nousevat tulkinnan avainkäsitteiksi (johdanto ja s. 168). Tätä on täydennetty ”loogisella” menetelmällä, jolla tutkitaan argumenttien johdonmukaisuutta Hobsonin teksteissä ja niiden kykyä auttaa nykyajan opiskelijoita Hobsonin ajan tapahtumien syvempään ymmärtämiseen.

Särkän päätavoitteena on esittää yksityiskohtainen tulkinta siitä, mitä Hobson ja hänen aikalaisensa – sekä Hobsonilta vaikutteita ottaneet että hänen vastustajansa – ajattelivat ’liberalismista’ ja ’imperialismista’; sen sijaan tarkoituksena ei ole esittää teoreettisia tai yleisiä määritelmiä liberalismista ja kapitalismista Hobsonin teosten pohjalta tai kritisoida kirjoittajan epä johdonmukaisuuksia. Tämä lähtökoh- ta perustuu Särkän yleisem-

pään olettamukseen, että aatteiden lineaarisen jatkuvan kehityksen sijasta tosiasiaassa esiintyi useita ajankohdan ja olosuhteiden mukaan vaihtelevia ’liberalismeja’ ja ’imperialismeja’. Näiden käsitteiden merkityksiä kyseenalaistettiin kaiken aikaa ja kun kriisiaikoina puhkesi kiistoja, kuuluisia edeltäjiä nostettiin esille joko liberaaleina tai imperialismiin vastustajina ja heidän kirjoituksiaan käytettiin valikoiden tukemaan tai kumoamaan omia näkökantoja välittämättä tieteellisestä puolueettomuudesta ja tarkkuudesta.

Tämän kontekstin huomioon ottaen Särkkä määrittelee tehtäväkseen osoittaa, miten Hobson reagoiessaan aikansa tapahtumiin ja saamaansa kritiikkiin tuli johtopäätöksen, että toiseksi buurisodaksi (1899–1902) puhjennut Etelä-Afrikan kriisi ja muut mentakaiset seikkailut uhkasivat heikentää New Liberalism -liikkeen edistyskäsitelmiä ohjelmaa ja moraalista perustaa (joihin Hobson itse tunsu yhä enemmän vetoa) ja siten pysäyttää kehityksen kohti tasarvoisempaa ja moraalisesti terveempää yhteiskuntaa.

Historiallista Hobsonia uudelleen löytäessään Särkkä on nostanut esiin suuren määrän Hobsonin kirjoituksia, jotka ovat aikaisemmin saaneet vähän tai ei ollenkaan huomiota. Särkällä on tarjota myös edeltäjiään paljon kattavampi tulkinta ’liberalismista’ ja ’imperialismista’ koskevista kiistoista, joiden tiimellyksessä Hobsonin kirjoitukset vuosina 1890–1902 syntyivät. Arvosteluja ja vastineita on otettu mukaan enemmän kuin missään aikai-

semmassa tutkimuksessa. Sama pätee liberaalien kuului- saan aivoriin, Rainbow Circleen, liittyvän informaation määrään. Hobson oli Rainbow Circleen vaikutusvoimaisin jäsen. Mukaan on otettu runsaasti arvokasta todistusaineis- toa Hobsonin vaikutuksesta ammattiyhdistysliikkeessä ja sosialistipiireissä sekä hänen juutalaisvastaisuudestaan ja sen herättämistä reaktioista. Särkällä on mielenkiintoista sanottavaa myös Hobsonin kasvavasta ymmärryksestä Cecil Rhodesia ja Etelä-Afrikan kaivosteollisuuskapitalismia kohtaan, minkä hän näkee keskeisenä tekijänä Hobsonin anti-imperialistisen ajattelun kehityksessä. Oivaltavaa näkemystä tekijällä on myös kirjoituksista, jotka ovat jääneet unohduksiin historioitsijoilta, kuten Ernest Jonesin *The Case for Progressive Imperialism* (1901), joka on vahva näyte fabiaaniin ajattelusta.

Hobsonin intellektuaalisen ja poliittisen *milieun* tulkin- nasta löytyy kuitenkin joitakin merkittäviä aukkoja. Koska loismaisesta imperialismista tuli tärkeä osa Hobsonin ajat- telua ja koska tästä teemasta keskusteltiin tuona aikana muutenkin vilkkaasti, sitä olisi voinut käsitellä enemmänkin kuin lyhyen maininnan verran. On myös joitakin keskeisiä henkilöitä, jotka ovat saavat vähemmän huomiota kuin ehkä ansaitisivat merkitykses- tään Hobsonin intellektuaali- selle kehitykselle. Esimerkiksi L. Hobhousea käsitellään jon- kin verran (s. 48–49), mutta hänen suoraa osallisuuttaan buurisodasta käytyyn debattiin ei mainita. Yllättävintä on kui-

tenkin Herbert Samuelin tuona aikakautena julkaisemien kirjoitusten ja muun aktiivisuuden huomiotta jättäminen.

Uusliberaalina imperialismin puolustajana Samuel oli Hobsonin päävastustaja Rainbow Circlen piirissä. Hänen kirjasensa *Liberalism* (1902) ja erityisesti sen imperiumia käsittelevät osiot haastoivat suoraan ne näkemykset, joiden kannattajaksi Hobson päätyi. On myös todettava että luku 5, jossa käsitellään Hobsonin taloutta koskevia väitteitä ja kiistoja, joiden pohjalta ne muotoutuivat, on Särkän teoksen heikoin. Siinä ei käsitellä Hobsonin argumentaation keskeistä teemaa, hänen pyrkimystään osoittaa, että ulkomaankaupan rooli oli marginaalinen talouskehityksessä, eikä sitäkään, että hän sen johdosta etäännytti liittolaisikseen lukemistaan Richard Cobdenin kannattajista. Myöskään käsitellessään laajasti Hobsonin reaktiota Etelä-Afrikan kriisiin kirjoittaja ei kerro, kuinka tärkeä Kiinan kysymys oli Hobsonille ja kuinka merkittävässä osassa Kiina oli hänen tunnetuimmassa teoksessaan.

Käytetty skinneriläinen metodologia kaipaa myös tarkastelua. Huolimatta osallistumisestaan ajankohtaisiin kiistoihin Hobson pyrki aina syvempään analyysiin imperialismista. Onkin kiistanalaista, voiko tämänkaltaisiin kirjoituksiin joissa jossain määrin tehdään yleistyksiä ajankohtaisista tapahtumista, soveltaa Skinnerin metodologiaa. Lisäksi Britanniassa oli paljon enemmän liberalismia ja imperialismia koskevaa keskusteluperinnettä kuin Särkkä on valmis myöntä-

mään. Sodasta, kolonialismista ja imperialismista käytyyn keskusteluun liittyvä radikaali juonne periytyy viimeistään Thomas Paynen ajoilta, ja Hobson oli monessa mielessä viimeinen merkittävä hahmo, joka käytti tätä käsitteistöä ennen kuin brittiläinen marxismi korvasi sen. Tämä radikaali diskurssi sisälsi lupauksen vauraasta ja rauhanomaisesta kapitalismista, jonka syntyä estivät, kuten esitettiin, radikaalia muutosta pelkäävät eliitit, jotka käyttivät hyväkseen sotaa ja kolonialismia kääntääkseen huomion pois kotimaan ongelmista. Vielä niinkin myöhään kuin 1870-luvulla radikaalit otaksuivat, että eliitin valtaliittoutumaa johti maanomistava aristokratia. Hobsonin suurena ansiona oli havainto, että 1900-luvulle tultaessa finanssikapitalismista oli tullut hallitseva voima imperialismia ja kotimaista poliittista taantumusta ajavassa eturyhmässä. Hobson ennakoiki myös seuraukset, jos tämä kehitysuunta saisi jatkoa ilman vastavoimaa. Toisin sanoen hän kehitti radikalismien historiallisen kielen puuttumatta kuitenkaan sen ytimeen.

Kriittisistä huomautuksista huolimatta Särkkää on syytä onnitella, että hän on tuottanut niin runsaasti uutta tietoa Hobsonista ja hänen aikalaisistaan ja lisännyt suuresti tietämystämme tutkimastaan aikakaudesta.

Peter Cain